

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Политички рамки за стручно образование и обука, самовработување и социјално претприемништво

Овој документ е изработен со финансиска поддршка од Европската Унија. Неговата содржина е единствена одговорност на Асоцијацијата на мали и средни претпријатија на Македонија (АСМЕ). Изразените ставови во никој случај не можат да се сметаат како официјално мислење на Европската Унија.

Автор: Асоцијација на мали и средни претпријатија на Македонија

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ
Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Содржина

Извршно резиме.....	3
Политики за стручно образование и обука	4
Политики за самовработување	8
Политики за социјално претприемништво	13
Вкрстени теми	16
Заклучок.....	17
Користена литература	19
Библиографија	22

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Извршно резиме

Северна Македонија влегува во клучен период 2024–2026 во кој неколку „градежни блокови“ за усогласување со пристапниот процес кон ЕУ во домените на вештини, активни политики на пазарот на труд и инклузивно претприемништво веќе се поставени (или се неодамна засилени) но капацитетот за спроведување, обезбедувањето квалитет и механизмите за релевантност кон потребите на пазарот на труд остануваат обврзувачките ограничувања. Во стручното образование и обука (СОО), усвојувањето на нов Закон за СОО (декември 2024) и поврзани реформи (вклучително и закон за НРК и закон за образование на возрасни) создаваат можност да се стандардизира и скалира учењето базирано на работа и дуалното образование, да се развие мрежа на регионални центри за СОО и да се подобрат транзициите кон вработување преку посилна улога на работодавачите и системско обезбедување квалитет.[1] Сепак, расположливите докази укажуваат дека и понатаму постојат празнини помеѓу наставните програми и побарувачката за вештини, како и варијабилност во квалитетот на учењето на работно место, со нерамномерна подготвеност на работодавачите и ограничени стимулации и контроли на квалитет што би го направиле моделот „висококвалитетен“ во сите сектори и региони.[2]

Во политиките за самовработување, државата применува познат „сет на алатки“ на активни мерки (грантови, обуки, менторство, стажирање, субвенции за плата и дел од мерките за зелена економија) преку годишни Оперативни планови во согласност со Националната стратегија за вработување (2021–2027).[3] Сепак, повисока искористеност и одржливост на самовработувањето се ограничени од предвидливи тесни грла: (i) капацитет за испорака на услугите во јавната служба за вработување, (ii) слабо институционализирано „по-старт“ советување и поврзување со пазари, и (iii) дестимулации поврзани со неформалност и административен товар, при недоволно искористен потенцијал за поедноставување и дигитализација.[4] Архитектурата на мерките во 2024/2025 и релевантната документација за државна помош укажуваат на грант-ориентирани пакети и обуки, но пакетот и понатаму е посилен во „помагање да се регистрира бизнис“ отколку во обезбедување опстанок и раст на приход, особено кај жени, млади, долгорочно невработени и корисници на социјална заштита.[5]

Во социјалното претприемништво, постои Национална стратегија за развој на социјални претпријатија (2021–2027) која целно адресира правно препознавање, регистар, пазарен пристап (вклучително и резервирани набавки), финансирање и мерење на влијание.[6] Обврзувачкото ограничување не е недостаток на стратегиска намера, туку недовршена „овозможувачка средина“ за скала: изводлив модел за правно препознавање и регистар/сертификација, капацитет во јавните институции за користење резервирани договори и минимум-изводлив пристап за мерење на социјално влијание што е применлив за микро и мали субјекти.[7]

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Овој документ предлага три прилагодувања на „прагот на квалитет“: (1) СОО-управување ориентирано кон спроведливи критериуми за квалитет на учење на работно место, обучени ментори и ко-сопственост од работодавачите врз стандардите; (2) редизајн на поддршката за самовработување во етапна патека со транши на поддршка, задолжително менторство и aftercare; и (3) оперативизација на социјалното претпријатие преку статус/препознавање, јавни набавки со социјални клаузули и комбинирано финансирање поврзано со локални услуги. Вкрстено, предлозите интегрираат родова еднаквост, инклузија на маргинализирани групи и еколошка одржливост преку зелени вештини, „зелена условеност“ и стимулации за циркуларна економија.[8] (enlargement.ec.europa.eu)

Политики за стручно образование и обука

Истражувачки увид (обврзувачко ограничување/можност): Северна Македонија неодамна ја зајакна правната и стратешката рамка за СОО и учење базирано на работа (вклучително и дуално образование), но обврзувачкото ограничување е **квалитетот и конзистентноста**, односно отсуството на целосно оперативен, спроведлив режим за обезбедување квалитет на учење на работно место кој ги усогласува стимулациите на работодавачите, училиштата и учениците и создава предвидливи исходи на пазарот на труд.[9] (enlargement.ec.europa.eu)

Тековна насока на политики и контекст на управување (2024–2026): Европска комисија известува дека е усвоен Закон за СОО во декември 2024, кој ги формализира партнерствата за дуално образование, става акцент на учење на работно место и обезбедува правна основа за мрежа на регионални центри за СОО; исто така се наведува континуиран раст на учество во СОО и пораст на запишувања во дуално образование и учество на работодавачи.[10] Усвоени се и нов Закон за Национална рамка на квалификации и Закон за образование на возрасни (декември 2024), а Стратегијата за образование на возрасни (2025–2030) е усвоена во март 2025.[11] Паралелно, Европска фондација за обука (ETF) во мониторинг-материјали нагласува дека оперативизацијата на новите закони создава основа за спроведување на мерките од националниот план за имплементација на приоритетите на ЕУ за СОО, вклучително зајакнато вклучување на засегнати страни, реформи поврзани со стручната матура и проширување на кариерното водење во училиштата.[12] (enlargement.ec.europa.eu)

Управувањето вклучува повеќе тела: Министерство за образование и наука, Центар за развој на стручното образование и обука (во материјалите се наведува и промена на назив во 2025), како и структури за квалификации и СОО-управување.[13] ETF експлицитно препорачува: (i) флексибилни патеки за влез во наставничката професија за практичари од индустријата, (ii) преоценување на условите за вклучување на работодавачите во СОО/учење на работно место и инвестиции во системски капацитет, и (iii) приоритизирање на НРК како поврзувач меѓу образованието и светот на работата.[14] (etf.europa.eu)

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ
Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Дијагноза на јазот (што го попречува СОО да испорачува релевантност кон побарувачката):

Иако политичките сигнали се силно ориентирани кон скалирање учење на работно место/дуално образование, остануваат три „квалитативни јазови“.

Прво, **квалитетот на учење на работно место не е рамномерно обезбеден преку спроведливи критериуми и проверки на капацитетот на компаниите.** Дури и кога постојат трипартитни аранжмани, квалитетот зависи од менторство, оценување и подготвеност на компанијата, полиња што бараат системска инфраструктура и обучени ментори за да се избегне учењето на работно место да стане ад-хок набљудување или извршување нискоквалификувани задачи.[15] Во квалитетно усогласен модел, писмени договори, исходи од учење и критериуми за оценување, педагошка поддршка, социјална заштита и јасни правила за распределба на трошоци се суштински.[16] (etf.europa.eu)

Второ, **интелигенцијата за вештини и повратните петљи со пазарот на труд сè уште се во развој.** Изработена е прва национална tracer студија, но имплементацијата се соочила со ниски стапки на одговор, што укажува на потреба следењето на дипломците и повратните информации од пазарот на труд да се вградат како редовна институционална одговорност и дел од циклусите на планирање.[17] Вклученоста на работодавачите во дизајнот и ревизијата на стандарди на квалификации е предвидена (вклучително и периодична ревизија), но се потребни стабилни процеси и капацитет за преведување на информациите од пазарот во наставни програми, опрема и развој на компетенции на наставниците.[18] (etf.europa.eu)

Трето, **ограничувања поврзани со наставнички кадар и капацитет за ментори во компаниите** го ограничуваат скалирањето на квалитетот. Препораката на ETF за флексибилни патеки за практичари во наставата ја рефлектира честата тесна грла во дуални системи: скалирањето бара компетентни наставници и компетентни корпоративни тренери/ментори, со стимулации и барања што се остварливи за МСП.[19] (etf.europa.eu)

Добри практики за споредба (ЕУ/регион – преносливи елементи):
Два релативно „преносливи“ модели се издвојуваат.

1) Германија – дуален систем (договор за обука + улога на комори + проверка на способност на компанијата). Писмениот договор е предуслов, а коморите делуваат како одговорни тела што проценуваат дали компаниите се соодветни да обучуваат чираци, како „квалитативна порта“ без потреба од тешка нова бирократија доколку коморите се овластени и ресурсно поддржани.[20] (ihk.de)

2) Хрватска – структурирано вклучување на засегнати страни (секторски совети за вештини + совет за СОО + специјализирани агенциски функции). Хрватското управување со СОО вклучува специјализирана агенција за наставни програми, континуирано професионално развивање и обезбедување квалитет, со

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни претпријатиа на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

вклучување на засегнати страни преку секторски совети, што нуди управувачки шаблон за формализирање на „гласот на работодавачите“ надвор од ад-хок консултации.[21] (cedefop.europa.eu)

Како дополнителна, комплементарна практика релевантна за 2024–2026 се издвојува пристапот на ЕУ кон микро-квалификации (Препорака на Советот, јуни 2022) како алатка за модуларно, стекливо учење за возрасни, корисна за континуумот образование на возрасни/СОО, под услов да се разјасни обезбедувањето квалитет.[22] (eur-lex.europa.eu)

Табела: јаз во политика → добра практика → препорака → одговорна институција → индикатор

Јаз во политика во Северна Македонија	Карактеристика на добра практика (ЕУ/регион)	Препорака (прилагодена на национален капацитет)	Водечка институција(и)	Пример индикатор
Скалирањето на учењето на работно место ја надминува зрелоста на обезбедувањето квалитет	Критериуми за квалитет за чиракување/практиканство + проверка на способност на компанија (Германија)	Воведување „лесна“ регистрација/акредитација на компании подготвени за учење на работно место и сертификација на ментори, поврзано со стимулации	МОН + ЦРСОО + комори/организации на работодавачи	% практики во „подготвени“ компании
Вклученост на работодавачите е присутна, но нерамномерна и недоволно поврзана со стандарди	Секторски совети и совет за СОО (Хрватска)	Зајакнување/стандардизација на секторските улоги во ревизија на стандарди и циклус на одобрување програми	МОН + совети за НРК/СОО + секторски тела	% стандарди ревидирани со потпис од работодавачи
Недоволен „pipeline“	Флексибилни патеки за	Fast-track педагошка	МОН +	# сертификати

Проектот е имплементиран од страна на: Занајетска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Јаз во политика во Северна Македонија	Карактеристика на добра практика (ЕУ/регион)	Препорака (прилагодена на национален капацитет)	Водечка институција(и)	Пример индикатор
на наставници и ментори	практичари + обука за ментори	сертификација за практичари; обука и сертификација на ментори	ЦРСОО	ирани ментори; стапка на вакантни места

(etf.europa.eu)

Кутија: Нацрт-предлог за политика (СОО) – „Систем за учење на работно место со обезбеден квалитет 2026–2029“

Цел: Експанзијата на дуалното образование/учењето базирано на работа да се претвори во мерливи исходи на вработување преку спроведливи критериуми за квалитет, зајакната ко-сопственост од работодавачи и професионализација на менторството во компаниите.[23] (enlargement.ec.europa.eu)

Целни групи: Ученици во средно СОО (особено во сектори со недостиг на кадар), МСП што учествуваат во учење на работно место, наставници, ментори во компаниите и ранливи ученици на кои им е потребна поддршка (вклучително ученици Роми и ученици со попреченост).

Клучни мерки (3–6):

- **Пакет стандарди за квалитет на учење на работно место:** Единствен национален минимум-стандард усогласен со ЕУ критериуми (писмен договор; исходи од учење; оценување; ментор; безбедност и здравје; осигурување; механизам за поплаки).
- **Регистрација „компанија подготвена за учење на работно место“:** Постапка со низок административен товар (капацитет за менторство и основни безбедносни услови); обновување на 3 години.
- **Сертификација на ментори во компанија:** Стандардна програма (на пр. 16–24 часа) преку ЦРСОО/комори; сертификација како услов за примање ученици по транзициски период.
- **Ко-управување со работодавачи:** Формализирање секторски панели што ко-потпишуваат ажурирања на квалификации и цели за практична обука; квартални сигнали за побарувачка.
- **Патеки за практичари-наставници:** Fast-track педагошка сертификација со супервизирана индукција.
- **Интеграција на следење на дипломци:** Вградување трасер и следење

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатиа на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

во улоги на училиштата и поврзување со ревизија на програми и стимулативно финансирање.

Имплементација (кој што прави):

- **МОН:** Подзаконски акти за стандарди/регистрација; интеграција во инспекциски надзор и правила за финансирање.
- **ЦРСОО:** Наставни материјали за ментори, алатки за оценување, чек-листи за ревизии; поддршка за EQAVET индикатори.
- **Комори/организации на работодавачи:** Поддршка за регистрација; регистар на ментори; посредување за matching.
- **Општини/Регионални центри за СОО:** Локална анализа на побарувачка; цели за упис и практична обука со регионална рамнотежа.

Финансирање (логика):

- Национален буџет за обезбедување квалитет и обука на ментори.
- ЕУ/ИПА поддршка за човечки капитал и регионални центри (опрема, наставници/ментори).[24] (etf.europa.eu)

Ризици и ублажување:

- *Ризик:* Замор кај работодавачи/ниско учество ако барањата се тешки. *Ублажување:* фазно воведување; дигитална регистрација; локална обука; стимулации врз основа на усогласеност.
- *Ризик:* Символични практики со низок училишен исход. *Ублажување:* ревизии + повратна информација од ученик + стандардизирано оценување/сертифицирани ментори.
- *Ризик:* Недостиг на наставници. *Ублажување:* патеки за практичари и таргетирани стимулации по сектори.

Индикатори (5–8):

- % практики со потпишан договор со исходи од учење
- # сертифицирани ментори (по сектор/регион)
- % компании што ги исполнуваат критериумите „подготвени“
- Стапка на завршување и успех на испити (вкл. подготвеност за стручна матура)
- Стапка на вработување на дипломци по 6 и 12 месеци (по програма)
- Задоволство на работодавачи (годишна анкета)
- Учество на Роми и лица со попреченост во практики
- % програми ревидирани со потпис од работодавачи во 5-годишен циклус

Политики за самовработување

Истражувачки увид: Поддршката за самовработување во Северна Македонија е позиционирана како клучен инструмент на активните политики на пазарот на труд преку годишните Оперативни планови и поврзани стратешки документи, но ефективноста е ограничена од **дизајнерска пристрасност кон „влез“ (регистрација/старт) наместо кон опстанок и раст на приход**, комбинирано со административни и неформални фрикции и ограничено систематско

Проектот е имплементиран од страна на: Занајетска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

afterscare/пазарно поврзување, особено кај млади, жени и долгорочно невработени.[25] (cms.mtsp.gov.mk)

Тековна насока и контекст на управување:

Националната стратегија за вработување 2021–2027 поставува три стратешки цели: подобрување на исходите од образование и обука, унапредување на политиките за развој на претпријатија за пристоен труд и зајакнување на инклузивноста на политиките и мерките на пазарот на труд.[26] Годишните Оперативни планови ги дефинираат мерките и услугите; Оперативниот план за 2024 беше јавно промовиран со пријавен буџет од околу 2 милијарди денари и околу 15.000 корисници.[27] ETF наведува дека самовработувањето е меѓу мерките со високо учество и дека во 2025 се воведени нови мерки со значителен раст на учесници во однос на 2024 (до средина на август 2025).[28] (cms.mtsp.gov.mk)

Агенција за вработување на Република Северна Македонија (јавната служба за вработување) функционира како клучен носител, но Европската комисија експлицитно нагласува потреба од зајакнување на капацитетот за испорака на активните мерки и Гаранцијата за млади; исто така се наведува дека усвојувањето на Акцискиот план за вработување 2025–2027 е во застој.[29] (enlargement.ec.europa.eu)

Мапирање на „сетот на алатки“ (логика на Оперативен план):

Сетот на алатки (врз основа на официјални информации и описите на мерките) обично вклучува:

- **Грантови/поддршка за самовработување** за невработени лица (централна мерка).[30]
- **Обучување и претприемничко образование** (вклучително изработка на бизнис план и дигитални вештини).[31]
- **Стажирање/практично работно искуство** и обуки кај познат работодавач.[32]
- **Субвенции за плата и поддршка за креирање работни места** за работодавачи.[33]
- **Гаранција за млади** како архитектура за активација и патеки (вклучително советување, профилирање, понуди за обука/работа и поддршка за ранливи групи, вклучително Роми).[34] (etf.europa.eu)

Тесни грла (најмалку 3):

1) **Капацитет за испорака и интензитет на услуги.** Еврокомисијата укажува дека капацитетот на службата за вработување треба да се зајакне за да се подобри испораката на активните мерки и Гаранцијата за млади.[35] Без доволно case management и управување со перформанси, програмите често оптимизираат

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

„проток“ (повеќе корисници) наместо „квалитет“ (долгорочни исходи).
(enlargement.ec.europa.eu)

2) **Слабо менторство/aftercare и пазарно поврзување.** Европското искуство со поддршка за самовработување нагласува дека стартап грантовите треба да се комбинираат со советување и follow-up за да се подобри опстанокот и да се намалат ризиците од „замена“.[36] Во националниот дизајн постојат обуки, но aftercare по стартап (на пр. менторство врз основа на milestone) не е доволно „тврд“ услов за исплата на трансхи.

3) **Неформалност и административен товар.** Еврокомисијата укажува на недоволно искористен потенцијал за поедноставување и дигитализација на јавните процедури за намалување на административниот товар и неформалност (вклучително регистрација и дозволи).[37] Овие фрикции ја намалуваат склоноста кон формализација и усогласеност, особено кај микро-претприемачи.
(enlargement.ec.europa.eu)

Дополнително, оперативна теснина се гледа и во наоди на ревизија: Државен завод за ревизија посочува прашања поврзани со ефикасност и правична распределба на ресурси, вклучително дека принципи како рамномерен регионален развој не биле почитувани во распределба на средства според оперативните насоки.[38] (dzt.mk)

Клучни параметри 2024–2026 (илустративно):

За 2025, одлука за државна помош укажува дека поддршката за самовработување вклучува грант-износ (делумно квалификуван како не-државна помош) и мал компонент за трошоци за регистрација, конкретна основа за елементарна логика на единични трошоци.[39] За 2024, јавно достапни резимеа упатуваат на значителен буџет и планирани учесници, што имплицира централност на мерката, но и потреба од поместување кон исходи „квалитет и опстанок“.[40] (kzk.gov.mk)

Добри практики (ЕУ/регион) за споредба:

1) Финска – staged income-bridge („start-up grant“). Финската поддршка е временски ограничена (типично 6 месеци со можност за продолжување до 12) и служи како мост за егзистенција во почетна фаза; важно, бара претходна комуникација со службите за вработување и аплицирање пред започнување со полно работно време, овозможувајќи структурирано скрининг и насочување.[41] (tyomarkkinatori.fi)

2) Партнерски модели на јавни служби за вработување и „joined-up“ испорака. Практиките во ЕУ покажуваат вредност од партнерства меѓу јавните служби и надворешни актери (комори, инкубатори, општини, организации за поддршка) за одржливи резултати, особено кога е потребен повисок интензитет на советување од тоа што може да обезбеди службата.[42] (ec.europa.eu)

Финансирано од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

3) Квалитативни рамки за практиканство/учење на работно место како дел од активациски пакети. Иако не се специфични за самовработување, тие се преносливи: јасни критериуми (писмен договор, компензација/осигурување, исходи) намалуваат прекаријат и го подобруваат премиот, релевантно за инкубаторски и практични компоненти.[43] (eur-lex.europa.eu)

Табела: јаз → добра практика → препорака → институција → индикатор

Јаз во политика во Северна Македонија	Карактеристика на добра практика	Препорака	Водечка институција(и)	Пример индикатор
Стимулира се старт, не опстанок/раст	Етапна, временски ограничена поддршка со следење (Финска)	Етапно финансирање со milestone оценување на 6/12/24 месеци	[не наведено] + АВРСМ	12-месечна стапка на опстанок
Ограничен aftercare и пазарни врски	Партнерства PES-екосистем	Ангажирање надворешни ментори/инкубатори со плаќање делумно по исход	АВРСМ + комори/инкубатори	% корисници со 12-месечно менторство
Административен товар и дестимулации за формализација	Поедноставување/дигитализација	„Едношалтерски“ дигитален пакет за формализација и комплајанс	дигитални единици + даночни/регистарски тела	% формални по 24 месеци

(tyomarkkinatori.fi)

Кутија: Нацрт-предлог за политика (самовработување) – „Од старт до опстанок: пакет 2026–2029“

Цел: Да се зголеми опстанокот, формализацијата и растот на приход кај поддржани микро-бизниси (особено кај млади, жени и долгорочно невработени) преку редизајн во етапна патека што комбинира финансирање, менторство и aftercare.[44] (cms.mtsp.gov.mk)

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Целни

групи:

- Млади (15–29) по Гаранција за млади; жени што се враќаат на пазарот на труд; долгорочно невработени; корисници на гарантиран минимален приход; Роми баратели на работа; лица со попреченост со соодветни приспособувања. (etf.europa.eu)

Редизајниран пакет (подобност, микс, временска линија):

- **Подобност:** Регистрирани невработени или неактивни лица преку активациски патеки; минимален скрининг (идеја + основен финансиски план); бодирање со приоритет за ранливи групи и „зелени“/дефицитарни сектори.

-

Фази:

- **Фаза 0 (2–4 недели):** задолжителна ориентација + советување; клиника за бизнис план; поддршка за формализација.

- **Фаза 1 (0–6 месеци): Грант транша А** за суштински трошоци + задолжително месечно менторство + основна поддршка за книговодство/даночна усогласеност.

- **Фаза 2 (6–12 месеци): Грант транша Б** условена со (i) усогласеност со регистрација/давачки, (ii) докази за продажба/договори и (iii) учество во менторство; опционална микрокредит/гаранција за обртни средства.

- **Фаза 3 (12–24 месеци):** поддршка за раст (мала субвенција за прв вработен или топ-ап за продуктивност) условена со формално отворање работно место и верификувани приходи.

Едноставна логика на трошоци (единични трошоци/нивоа):

- **Ниво 1 (стандард):** усогласено со постоечки „сидра“ во грант-пракса (на пр. ~430.500 денари + мал трошок за регистрација), исплата 70/30 во транши.[45] (kzk.gov.mk)

- **Ниво 2 (жени/млади со грижа):** ист грант + ваучер за грижа за деца за време на обуки/менторство (со лимит).

- **Ниво 3 („зелени“/циркуларни бизниси):** ист грант + **зелен топ-ап** за енергетска ефикасност/циркуларна опрема, условен со едноставен зелен план и фискални докази.

Модел за испорака (служба за вработување + комори + инкубатори):

- АВРСМ: скрининг, упатување, следење milestones, жалбени постапки.

- Комори/организации на работодавачи: мрежа на ментори + поврзување со пазари (B2B/добавувачи).

- Инкубатори/советодавни организации: договорно менторство, делумно плаќање по исход (опстанок/формализација).

Ризици

и

ублажување:

- **Ризик:** Исклучување на ранливи групи поради строг скрининг.

Ублажување: Фаза 0 за подготовка и приспособени патеки.

- **Ризик:** Злоупотреба на грантови. **Ублажување:** транши + дигитални сметки + случајни контроли.

Проектот е имплементиран од страна на: Занајетска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

- **Ризик:** Замена на постојни микро-бизниси. **Ублажување:** локални пазарни проверки и секторски лимити каде има заситеност.

Индикатори

- Опстанок по за 6/12/24 месеци
- % формално регистрирани и даночно усогласени по 12/24 месеци
- Медијана на нето приход по 12/24 месеци (може и по групи/опсеци)
- % жени/млади/Роми/лица со попреченост
- Отворени работни места (најмалку 1 вработен) по 24 месеци
- % „зелени“/циркуларни бизниси или усвоени зелени мерки
- Задоволство од менторство/aftercare
- Регионална распределба (учесници по плански регион)

M&E:

Политики за социјално претприемништво

Истражувачки увид: Северна Македонија има формална Национална стратегија за развој на социјални претпријатија (2021–2027) со акциски план, но зрелоста на екосистемот е ограничена од **недовршена овозможувачка средина за скалирање**, особено отсуство на оперативно правно препознавање/регистар, недоволна употреба на резервирани набавки поради капацитетни ограничувања и недостиг на изводлива методологија за мерење влијание за мали субјекти.[46] (cms.mtsp.gov.mk)

Постоечка рамка и што останува недовршено: Стратегијата (2021–2027) е усвоена во септември 2021, со управување засновано на консултации со засегнати страни.[47] Таа предвидува: правна дефиниција и критериуми за социјални претпријатија преку посебен закон, отворање регистар на правно препознаени социјални претпријатија и усогласување на законодавството за отстранување бариери.[48] Исто така, јавните набавки се препознаени како можност; се наведува дека можностите во Законот за јавни набавки останале во голем дел неискористени поради недоволен капацитет во јавните институции за практична примена на резервирани договори и ограничено искуство кај социјалните претпријатија за учество.[49] (cms.mtsp.gov.mk)

За мерење на влијание, стратегијата наведува дека нема национална методологија за мерење и известување и дека концептот е недоволно познат во јавните политики и кај поддржувачките организации; истовремено се планира развој на методологија.[50] (cms.mtsp.gov.mk)

Добри практики (ЕУ/регион) со соодветен административен капацитет:
1) Словенија – правно препознавање преку статус и критериуми наместо создавање сосема нова правна форма. Словенија вовеле статус на социјално претпријатие преку критериуми; организациите задржуваат постојна правна форма и добиваат статус ако ги исполнуваат условите, овозможува постепено спроведување и појасна логика за регистар.[51] (ec.europa.eu)

Финансирано од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

2) Рамка на ЕУ за јавни набавки – резервирани договори и социјални клаузули. Правилата на ЕУ овозможуваат резервирање договори за оператори што вклучуваат лица со попреченост/неповолна положба и користење резервирани договори за одредени услуги; социјални аспекти може да се интегрираат низ фазите на набавка.[52] (eur-lex.europa.eu)

3) Рамки на ЕУ за социјалната економија. Акцискиот план за социјалната економија (2021) и Препораката на Советот (2023) обезбедуваат „blueprint“ за препознавање, пазарен пристап, финансирање и мерење, корисен како референтна точка за усогласување и за земји кандидати.[53] (eur-lex.europa.eu)

Табела: јаз → добра практика → препорака → институција → индикатор

Јаз во политика во Северна Македонија	Карактеристика на добра практика	Препорака	Водечка институција(и)	Пример индикатор
Нема оперативно препознавање/регистар за скала	„Статус модел“ (Словенија)	Усвојување статусно препознавање + регистар со јасни критериуми и лесно известување	[не е наведено] + Централен регистар на Република Северна Македонија	# регистрирани социјални претпријатија
Резервирани набавки се ретко користени поради капацитет	ЕУ резервирани договори + практични водичи	Пилотирање резервирани договори во 3–5 сервисни категории; обука на набавувачи + социјални претпријатија	Министерство за финансии + Биро за јавни набавки + општини	Вредност/# резервирани и договори
Недостиг на применливо мерење на влијание	Пропорционално, минимум-изводливо известување	„Минимум-изводливо“ известување со 3–5 основни метрики	[не е наведено] + центар/мрежа за социјални претпријатија	% што поднесуваат годишна изјава

Проектот е имплементиран од страна на: Занајетска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ
Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

(cms.mtsp.gov.mk)

Кутија: Нацрт-предлог за политика (социјално претприемништво) – „Рамка за препознавање и пазарен пристап 2026–2030“

Цел: Да се овозможи скалирање на социјалните претпријатија како даватели на локални услуги и актери за инклузија на пазарот на труд преку оперативизација на правно препознавање, пристап до јавни набавки и пропорционално мерење на влијание.[54] (cms.mtsp.gov.mk)

Модели за правно препознавање (2 опции + препорака):

- **Опција А (препорачано): Статус модел + регистар.** Социјалните претпријатија ја задржуваат постојната правна форма (здружение, задруга, компанија и сл.), но аплицираат за **статус на социјално претпријатие** врз основа на критериуми (мисија/„lock“, управување, ограничувања за распределба на добивка, транспарентност). Регистарот го води Централниот регистар со надзор од ресорно министерство.

- **Опција В: Нова правна форма.** Нова правна форма „социјално претпријатие“ со посебна постапка за основање.

Препорака: Опција А е со понизок административен товар, побрза за имплементација и усогласена со регионални практики; Опција В може да се преиспита по 3 години работа на регистарот и развој на пазарот.[55] (ec.europa.eu)

Патека за финансирање (seed + growth + outcomes):

- **Seed (0–12 месеци):** мали грантови за прототипирање на услуги и усогласеност (регистар, минимум известување за влијание).

- **Growth (12–36 месеци):** комбинирано финансирање (grant top-up + концесиски заем/гаранција) преку постојни канали за МСП и вработување, со споделен ризик.

- **Outcomes (36+ месеци):** пилотирање финансирање/нарачување засновано на резултати за избрани услуги (на пр. заедничка грижа, трудова инклузија), условено со извештаи за влијание и верификувана испорака.

Влезни точки за јавни набавки:

- Пилотирање **резервирани договори** и/или социјални клаузули во категориите идентификувани како релевантни (управување со отпад, одржување зелени површини, кетеринг/услуги со инклузивни цели, услуги поврзани со попреченост).

- Годишна насока за планови за набавки за општини и централни тела, со модел клаузули и критериуми. (cms.mtsp.gov.mk)

„Минимум-изводливо“ мерење влијание:

- Годишна **изјава за влијание** (2–3 страници) со: (i) целни групи; (ii) работни места за лица во неповолна положба; (iii) услуги/излези; (iv) основна финансиска транспарентност; (v) еколошки ко-бенефити каде релевантно.

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

- Шаблони и кратка обука; принцип на пропорционалност (полесни барања за микро субјекти). (cms.mtsp.gov.mk)

Институционални

- Ресорно министерство: законско решение, правила за регистар/акредитација, известување.
- Централен регистар: техничко водење и верификација на формални критериуми.
- Министерство за финансии/Биро за јавни набавки: насоки и обуки за резервирани договори.
- Центар/мрежа за социјални претпријатија: капацитети, советување и развој на „pipeline“. (cms.mtsp.gov.mk)

одговорности:

Индикатори:

- Закон за социјални претпријатија усвоен и регистар оперативен (да/не; датум)
- # регистрирани социјални претпријатија (по регион/сектор)
- % што вработуваат лица во неповолна положба (и удел во работна сила)
- # и вредност на резервирани договори доделени на социјални претпријатија
- Износ на комбинирано финансирање (јавни + приватни средства)
- % што поднесуваат годишна изјава за влијание
- Излези од услуги во пилот категории (на пр. домаќинства опслужени, часови грижа)

Вкрстени теми

Родова еднаквост:

Еврокомисијата известува за перзистентен родов јаз на пазарот на труд, со значително пониска стапка на вработеност кај жените отколку кај мажите.[56] Пакети што бараат долга или ригидна присутност (обуки/менторство) можат непропорционално да ги исклучат жените поради грижа за деца/зависни лица; ETF исто така анализира бариери за учество на возрасни во учење и активација.[57] (enlargement.ec.europa.eu)

„Праг на квалитет“ пристап низ трите области треба да вклучи: (i) родово чувствителна подобност и бодирање (приоритет за жени претприемачи и жени во нетрадиционални сектори), (ii) поддршка за грижа за деца во периоди на обука/менторство и (iii) елементи на родово одговорно буџетирање што го следат трошењето и исходите по пол.[58] (enlargement.ec.europa.eu)

Инклузија на маргинализирани групи:

ЕУ извештајот нотира фокус на инклузивно образование (вклучително образовни асистенти) и улогата на ромски медијатори, како и мерки за Роми во образование

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

и услуги за вработување (вклучително поддршка преку Гаранцијата за млади со понуда во рок од четири месеци).[59] Политиките за самовработување и СОО треба да вградат пристапност и антидискриминациски гаранции: пристапни обуки, таргетирано информирање, приспособено менторство за лица со попреченост и проактивен пристап за заедниците Роми.[60] (enlargement.ec.europa.eu)

Практично:

- **СОО:** практики на работно место да бидат пристапни и безбедни; критериумите за регистрација на компании да вклучат антидискриминација и разумно приспособување.
- **Самовработување:** посебна патека за корисници на гарантиран минимален приход со интегрирана поддршка од социјални услуги и служби за вработување; етапни грантови за намалување финансиски ризик.
- **Социјално претприемништво:** приоритизација на „work-integration“ социјални претпријатија и резервирани набавки за услуги што вработуваат лица во неповолна положба. (kzk.gov.mk)

Еколошка одржливост:

ETF мониторинг укажува дека во СОО се вградени зелени вештини и нови квалификации ориентирани кон зелени и дигитални вештини, со развој на модули и прирачници по стручни сектори и нови квалификации релевантни за регионални центри за СОО.[61] Националната развојна стратегија 2024–2044 ја рамкира долгорочната траекторија како инклузивна и одржлива и ја позиционира зелената транзиција како стратешко разгледување во националното планирање.[62] (etf.europa.eu)

Практичен, ниско-оптоварувачки пакет за интеграција:

- **СОО:** секоја програма со практична обука да вклучи минимум „зелени“ компетенции по сектор (енергетска ефикасност, безбедно ракување со материјали, минимизација на отпад).
- **Самовработување:** една „зелена условеност“ – или зелен топ-ап за квалификувани набавки, или едноставен зелен план како услов за грант.
- **Социјално претприемништво:** приоритизација на циркуларна економија и зелени услуги (отпад, поправка/повторна употреба, одржување зелени површини) во пилот резервирани набавки. (etf.europa.eu)

Заклучок

Периодот 2024–2026 нуди јасна можност да се подигне „прагот на квалитет“ на релевантните вештини и инклузивното претприемништво. Клучниот стратешки поместување во СОО, самовработување и социјално претприемништво е да се премине од усвојување рамки и експанзија на мерки кон **обезбедување квалитет, предвидлива имплементација и мерливи исходи**. Доказите (извештаи на Еврокомисијата и ETF мониторинг) упатуваат на конкретни точки на влијание:

Проектот е имплементиран од страна на: Занајетска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

оперативизирање на новата правна рамка за СОО преку квалитативни стандарди за учење на работно место и систем за ментори; зајакнување на поддршката за самовработување преку етапно финансирање и задолжително менторство/aftercare; и комплетирање на овозможувачката средина за социјални претпријатија преку статус/регистар, поголем капацитет за резервирани набавки и пропорционално мерење на влијание.[63] (enlargement.ec.europa.eu)

Пет изводливи следни чекори:

- 1) **Издавање имплементациски акти за квалитет на учење на работно место** (стандард, регистрација на компании, сертификација на ментори) и пилотирање ревизии во приоритетни сектори во рок од една учебна година. (etf.europa.eu)
- 2) **Усвојување етапен пакет за самовработување** со транши и задолжително менторство/aftercare, користејќи ги постоечките „сидра“ за единични трошоци и интегрирајќи поддршка за формализација. (kzk.gov.mk)
- 3) **Напредување на правното препознавање на социјални претпријатија преку статус + регистар**, со пропорционално известување и јасни критериуми; објавување едноставен правилник за управување со регистарот. (cms.mtsp.gov.mk)
- 4) **Почеток на пилот резервирани јавни набавки** во 3–5 сервисни категории (вкл. зелени и услуги за грижа), со паралелно јакнење капацитети кај набавувачи и социјални претпријатија. (cms.mtsp.gov.mk)
- 5) **Вградување вкрстени таргети и следење** (род, инклузија на Роми, инклузија на лица со попреченост, зелени вештини/зелено претприемништво) во М&Е „дашборди“ и годишни извештаи. (enlargement.ec.europa.eu)

Финансирано
од Европската Унија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Користена литература

1. European Commission, *North Macedonia Report 2025* (Brussels, 2025), дел за образование; European Training Foundation, *Monitoring the VET Recommendation and the Osnabrück Declaration – North Macedonia 2025* (Turin, 2025). (enlargement.ec.europa.eu)
2. European Training Foundation, *Work-Based Learning in North Macedonia – An Assessment per EU Quality Standards* (Turin, 2025). (etf.europa.eu)
3. Government of North Macedonia, Министерство надлежно за трудова политика, *National Employment Strategy 2021–2027 with Employment Action Plan 2021–2023* (Skopje, 2021). (cms.mtsp.gov.mk)
4. European Commission, *North Macedonia Report 2025*, дел за политики на вработување (капацитет на Агенцијата; дигитализација/неформалност). (enlargement.ec.europa.eu)
5. Commission for Protection of Competition (North Macedonia), одлука за Оперативен план 2025 – оценка на државна помош (Skopje, 2025). (kzk.gov.mk)
6. Government of North Macedonia, Министерство надлежно за трудова политика, *National Strategy for Development of Social Enterprises (2021–2027) and Action Plan 2021–2023* (Skopje, 2021). (cms.mtsp.gov.mk)
7. Ibid., дел за јавни набавки и мерење на влијание. (cms.mtsp.gov.mk)
8. European Commission, *North Macedonia Report 2025* (родов јаз; ромски медијатори); Government of North Macedonia, *National Development Strategy 2024–2044* (Skopje, 2024/2025). (enlargement.ec.europa.eu)
9. European Commission, *North Macedonia Report 2025*; European Training Foundation, *Work-Based Learning in North Macedonia; Monitoring the VET Recommendation... 2025*. (enlargement.ec.europa.eu)
10. European Commission, *North Macedonia Report 2025*, дел за образование. (enlargement.ec.europa.eu)
11. Ibid. (enlargement.ec.europa.eu)
12. European Training Foundation, *Monitoring the VET Recommendation... 2025*. (etf.europa.eu)
13. European Training Foundation, *Key Developments in Education, Skills and Employment – North Macedonia 2025* (Country fiche). (etf.europa.eu)
14. European Training Foundation, “North Macedonia” препораки (R.7.1–R.7.3). (etf.europa.eu)
15. European Training Foundation, *Work-Based Learning in North Macedonia*, делови за договори, ментори и обезбедување квалитет. (etf.europa.eu)
16. Council of the European Union, *Council Recommendation on a European Framework for Quality and Effective Apprenticeships* (2018); Council of the European Union, *Council Recommendation on a Quality Framework for Traineeships* (2014). (eur-lex.europa.eu)

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

17. European Training Foundation, *Monitoring the VET Recommendation... 2025*, точки за tracer и следење дипломци. (etf.europa.eu)
18. European Training Foundation, *Key Developments... 2025*, циклус на ревизија на НРК и EQAVET пилотирање. (etf.europa.eu)
19. European Training Foundation, “North Macedonia” препорака R.7.1. (etf.europa.eu)
20. German Chambers of Commerce and Industry, *The Dual System* (Berlin, 2016), за договори и проверка на соодветност на компании. (ihk.de)
21. Cedefop, “Vocational education and training in Europe – Croatia.” (cedefop.europa.eu)
22. Council of the European Union, *Council Recommendation on a European Approach to Micro-credentials for Lifelong Learning and Employability* (2022); OECD, *Micro-credentials for Lifelong Learning and Employability* (Paris, 2023). (eur-lex.europa.eu)
23. European Commission, *North Macedonia Report 2025*; Council Recommendations за чиракување/практиканство. (enlargement.ec.europa.eu)
24. European Commission, *Social Economy Action Plan* (2021) (паралели во логика на финансирање) и ETF мониторинг/фиша за контекст на ЕУ поддршка. (eur-lex.europa.eu)
25. European Training Foundation, *Key Developments... 2025* (учество во самовработување); European Commission, *North Macedonia Report 2025* (капацитет на служби). (etf.europa.eu)
26. Government of North Macedonia, *National Employment Strategy 2021–2027* (English version). (cms.mtsp.gov.mk)
27. UNDP, “Official promotion of the Operational Plan for Active Labour Programmes and Measures on the Labour Market for 2024” (2024). (undp.org)
28. European Training Foundation, *Key Developments... 2025* (учесници во мерки за самовработување). (etf.europa.eu)
29. European Commission, *North Macedonia Report 2025* (дел за политики на вработување). (enlargement.ec.europa.eu)
30. European Training Foundation, *Key Developments... 2025* (опис на алатник на АППТ). (etf.europa.eu)
31. Commission for Protection of Competition, одлука за Оперативен план 2025 (мерки за обука и буџети). (kzk.gov.mk)
32. European Commission, *North Macedonia Report 2025* (стажирања/обуки за дигитални вештини/обуки за дефицитарни занимања). (enlargement.ec.europa.eu)
33. Ibid. (enlargement.ec.europa.eu)
34. European Training Foundation, *Key Developments... 2025* (податоци за Гаранција за млади); European Commission, *North Macedonia Report 2025* (поддршка за Роми преку Гаранција за млади). (etf.europa.eu)

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

35. European Commission, *North Macedonia Report 2025*. (enlargement.ec.europa.eu)
36. Eurofound, *Helping Unemployed People Create Their Own Work in the New Entrepreneurial Economy* (2017). (dgerf.gov.pt)
37. European Commission, *North Macedonia Report 2025*. (enlargement.ec.europa.eu)
38. State Audit Office (North Macedonia), соопштение за ревизија на Агенцијата за вработување (2025). (dzt.mk)
39. Commission for Protection of Competition (North Macedonia), одлука за Оперативен план 2025 (износи/компоненти за самовработување). (kzk.gov.mk)
40. YouthWiki (Republic of North Macedonia), резиме индикатори за мерка самовработување во Оперативен план 2024. (epi.org.mk)
41. Finnish Job Market Finland, “Start-up grant – Additional information on services”; OECD, Better Entrepreneurship case study: “Start-Up Grant, Finland.” (tyomarkkinatori.fi)
42. European Commission Directorate-General for Employment, *Successful Partnerships in Delivering Public Employment Services* (2015). (ec.europa.eu)
43. Council of the European Union, *Quality Framework for Traineeships* (2014) и логиката на ETF за квалитет на учење на работно место. (eur-lex.europa.eu)
44. Government of North Macedonia, *National Employment Strategy 2021–2027*; ETF податоци; Eurofound/европски докази за поддршка за самовработување. (cms.mtsp.gov.mk)
45. Commission for Protection of Competition, одлука за Оперативен план 2025 (компоненти за самовработување). (kzk.gov.mk)
46. Government of North Macedonia, *National Strategy for Development of Social Enterprises (2021–2027)*. (cms.mtsp.gov.mk)
47. Ibid. (усвојување и управувачки контекст). (cms.mtsp.gov.mk)
48. Ibid., излези во Акциски план за правна дефиниција и регистар. (cms.mtsp.gov.mk)
49. Ibid., анализа за недоволна употреба на набавки поради капацитет. (cms.mtsp.gov.mk)
50. Ibid., јаз во мерење на влијание и планирана методологија. (cms.mtsp.gov.mk)
51. European Commission и надворешни студии за моделот на Словенија (статус). (ec.europa.eu)
52. European Union, Directive 2014/24/EU (резервирани договори) и насоки за социјални клаузули/социјални набавки. (eur-lex.europa.eu)
53. European Commission, *Social Economy Action Plan* (2021); Council Recommendation за социјална економија (2023). (eur-lex.europa.eu)

Финансирано
од Европската Унија

Асоциација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

54. Government of North Macedonia, стратегија за социјални претпријатија; рамки на ЕУ за набавки и социјална економија. (cms.mtsp.gov.mk)
55. Компаратори за статусно препознавање (Словенија). (ec.europa.eu)
56. European Commission, *North Macedonia Report 2025* (родов јаз на вработеност и дел за еднаквост). (enlargement.ec.europa.eu)
57. European Training Foundation, *Key Developments... 2025* (барииери за учество; ограничувања кај жените). (etf.europa.eu)
58. Government of North Macedonia, *National Employment Strategy 2021–2027* (инклузивност и таргети). (cms.mtsp.gov.mk)
59. European Commission, *North Macedonia Report 2025* (ромски медијатори и стипендии; ромска поддршка во Гаранција за млади). (enlargement.ec.europa.eu)
60. ETF податоци за Гаранција за млади и инклузија (country fiche). (etf.europa.eu)
61. European Training Foundation, *Monitoring the VET Recommendation... 2025* (зелени/дигитални модули, нови квалификации). (etf.europa.eu)
62. Government of North Macedonia, *National Development Strategy 2024–2044* (рамка за одржлив развој и управување). (nrs.mk)
63. Синтеза врз основа на European Commission и European Training Foundation мониторинг материјали и национални стратегии. (enlargement.ec.europa.eu)

Библиографија

Commission for Protection of Competition (North Macedonia). *Decision/Resolution on Operational Plan 2025 State Aid Assessment* (Одлука/решение за оценка на државна помош за Оперативен план 2025). (Skopje, 2025). (kzk.gov.mk)

Council of the European Union. *Council Recommendation of 10 March 2014 on a Quality Framework for Traineeships* (Препорака на Советот од 10 март 2014 за рамка за квалитет на практикантства) (2014/C 88/01). (eur-lex.europa.eu)

Council of the European Union. *Council Recommendation of 15 March 2018 on a European Framework for Quality and Effective Apprenticeships* (Препорака на Советот од 15 март 2018 за Европска рамка за квалитетни и ефективни чиракувања) (2018/C 153/01). (eur-lex.europa.eu)

Council of the European Union. *Council Recommendation of 24 November 2020 on vocational education and training (VET) for sustainable competitiveness, social fairness and resilience* (Препорака на Советот од 24 ноември 2020 за СОО за одржлива конкурентност, социјална правичност и отпорност) (2020/C 417/01). (eur-lex.europa.eu)

Council of the European Union. *Council Recommendation of 27 November 2023 on developing social economy framework conditions* (Препорака на Советот од 27

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

ноември 2023 за развој на рамковни услови за социјалната економија) (C/2023/1344). (eur-lex.europa.eu)

Council of the European Union. *Council Recommendation of 16 June 2022 on a European approach to micro-credentials for lifelong learning and employability* (Препорака на Советот од 16 јуни 2022 за европски пристап кон микро-квалификации) (2022/C 243/02). (eur-lex.europa.eu)

Cedefop. “Vocational education and training in Europe – Croatia.” (cedefop.europa.eu)

European Commission. *North Macedonia Report 2025* (Извештај за Северна Македонија 2025). (enlargement.ec.europa.eu)

European Commission. *Building an economy that works for people: an action plan for the social economy* (Акциски план за социјалната економија) (COM(2021) 778 final, 2021). (eur-lex.europa.eu)

European Commission. *Best practices in the field of social clauses in public procurement* (Најдобри практики за социјални клаузули во јавни набавки) (2017). (ec.europa.eu)

European Commission. “Buying social , A guide on taking account of social considerations in public procurement.” (Buying social , водич за социјални аспекти во јавни набавки). (commission.europa.eu)

European Training Foundation. *Monitoring the VET Recommendation and the Osnabrück Declaration – North Macedonia 2025* (Мониторинг на Препораката за СОО и Оснабрик-декларацијата – Северна Македонија 2025). (2025). (etf.europa.eu)

European Training Foundation. *Key Developments in Education, Skills and Employment – North Macedonia 2025* (Клучни развои во образование, вештини и вработување – Северна Македонија 2025). (Country fiche, 2026 publication date). (etf.europa.eu)

European Training Foundation. *Work-Based Learning in North Macedonia – An Assessment per EU Quality Standards* (Учење базирано на работа во Северна Македонија – проценка според ЕУ стандарди за квалитет). (2025). (etf.europa.eu)

Eurofound. *Helping Unemployed People Create Their Own Work in the New Entrepreneurial Economy* (Помагање на невработени лица да создадат сопствена работа) (2017). (dgert.gov.pt)

Government of North Macedonia. *National Development Strategy 2024–2044* (Национална развојна стратегија 2024–2044). (adopted 2024; published version 2025). (nrs.mk)

Government of North Macedonia (Ministry responsible for labour policy). *National Employment Strategy 2021–2027 with Employment Action Plan 2021–2023*

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

(Национална стратегија за вработување 2021–2027 со Акциски план 2021–2023). (English version, Skopje, 2021). (cms.mtsp.gov.mk)

Government of North Macedonia (Ministry responsible for labour policy). *National Strategy for Development of Social Enterprises (2021–2027) and Action Plan 2021–2023* (Национална стратегија за развој на социјални претпријатија 2021–2027 и Акциски план 2021–2023). (Skopje, 2021). (cms.mtsp.gov.mk)

Government of Finland / Job Market Finland. “Start-up grant – Additional information on services.” (Старт-ап грант – дополнителни информации). (tyomarkkinatori.fi)

German Chambers of Commerce and Industry (IHK). *The Dual System* (Дуалниот систем). (2016). (ihk.de)

OECD. *Micro-credentials for Lifelong Learning and Employability* (Микро-квалификации за доживотно учење и вработливост). (Paris, 2023). (oecd.org)

UNDP North Macedonia. “Official promotion of the Operational Plan for Active Labour Programmes and Measures on the Labour Market for 2024” (Официјална промоција на Оперативниот план за активни програми и мерки за 2024). (2024). (undp.org)

YouthWiki (National Policies Platform). “Republic of North Macedonia – Entrepreneurship and employment measures (Operational Plan 2024 summaries).” (Северна Македонија – мерки за претприемништво и вработување). (epi.org.mk)

European Union. *Directive 2014/24/EU on public procurement* (Директива 2014/24/EU за јавни набавки) (consolidated). (eur-lex.europa.eu)